

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р **Румяна Божинова**, ИИНЧ – БАН

На дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: Дилиян Илчев Манолов

Тема: „Психичното благополучие в прехода към зрелостта“

Научен ръководител: Доц. д-р Кирилка Тагарева

Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р 33 1308 от 19. 04. 2021г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научно жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: „*Психичното благополучие в прехода към зрелостта*“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Автор на дисертационния труд е Дилиян Илчев Манолов, докторант в редовно обучение към катедра „Психология“, с научен ръководител доц. д-р Кирилка Тагарева от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Дилиян Илчев Манолов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- Молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд;
- Автобиография в европейски формат;
- Протокол от катедрен съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- Дисертационен труд;
- Автореферат;
- Списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- Копия на научните публикации;
- Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи

Според приложените *биографични данни*, докторантът е завършил специалност психология – бакалаварска степен в ПУ „Паисий Хилендарски през 2015 година, а през 2016 година получава магистарска степен по „Психология на управлението“ в същия университет. Също при Пловдивския университет, Дилиян Манолов е редовен докторант по „Педагогическа и възрастова психология“ от 2017 до 2020 година. Видимо той се стреми към придобиване на възможно най-висока квалификация в областта на психологията.

Трябва също да се отбележи, че Дилиян Манолов, още по време на следването се включва в няколко учебни практики – в дирекция социално подпомагени, в СОУ и в Европейска програма за стажове на млади специалисти, също участва в няколко научни конференции и творчески проекти, включен е в създаване на телевизионни продукти, в управление на рекламни кампании през социалната мрежа и други. Посочената активност свидетелства за стремежа на докторанта към обогатяване на своите знания, а също за амбицията му да им намери подходяща реализация.

Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Предложеният от Дилиян Манолов дисертационен труд е насочен към изучаване на психичното благополучие в периода на преход към зрелостта и по-специално на неговите измерения при младите хора, ориентирани и упражняващи творчески тип дейност (актьори и създатели на интернет съдържания), включително при тези от тях, които се отличават със специфични зрителни дефицити.

Психичното благополучие е един от най-изучаваните феномени в областта на психологията в последните десетилетия. Тази тенденция отразява стремежа на учените да открият неговата изразеност, предпоставки и пътищата, по които то може да бъде постигнато. В този план представлява особен интерес и прехода към зрелостта като възрастов период, в който протичат, съществени психологични промени и в който психичното благополучие, преживяваната удовлетвореност и щастие имат специфични измерения. В този смисъл избраната от Дилиян Манолов тема се отличава с определена актуалност. В същото време по-тясната ориентация на работата, а именно интереса към влиянието на творческата активността в рамките, на която се извяват младите хора (без и със специфични дефицити) предполага разкриване на малко изследвани аспекти по отношение формирането на психично благополучие, които освен с научната си стойност, се отличават и с приложна значимост за социалната и консултативната психологична практика.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 152 страници, в рамките на които са разположени три глави, изводи, увод и заключение. Работата е добре структурирана, като съотношението между обема на отделните глави подчертава приоритетното място на емпиричните резултати, изложени в трета глава т.е. структурата е в съответствие с емпиричния характер на работата.

Познаване на проблема

В *Първа глава* на дисертацията успешно са изведени теоретичните предпоставки на изследването. Следваната стратегия на изложение е насочена както към въвеждане на основните за работата променливи, така и към проблемните страни в тяхното изучаване. Докторантът показва широка осведоменост върху базовите и съвременните изследвания на проблема за психичното благополучие. Проследено е неговото историческо развитие и настоящите концепции за психично и субективно благополучие и тенденцията те

да бъдат комплексно изучавани. Специално внимание е отделено на връзката на психичното благополучие с възрастовото развитие на индивида. Преходът към зрелостта е изведен като един от най-критичните периоди на развитието. Той е разгледан в аспекта на отделните компоненти на психичното благополучие, съобразно водещи концепции в областта.

От съществено значение е също обсъждането на различните форми на творческа активност на индивида и нейното значение за психичното благополучие. Широко е представена дейността на създателите на видео и графично съдържание в интернет, а също на актьорската професия. Специално място е отделено на доказателства за влиянието на различни форми на активност върху психичното благополучие при хора с проблемно зрение (незрящи и слабовиждащи).

Целенасочеността на тази част обаче е снижена от обсъждане на проблеми, които са извън нейните функции – теоретичната база на емпиричното изследване. Отделено е широко място на технологиите, на социалните платформи и тяхното влияние върху потребителя, проблем, който е актуален и интересен, но не е в контекста на конкретната разработка. Обсъдени са също методически въпроси на дисертационното изследване, което се очаква да бъде направено в съответната част на дисертацията.

Постановка и дизайн

В началото на *Втора глава* е очертан моделът на дисертационното изследване, който е центриран върху психичното благополучие в прехода към зрелостта и неговата връзка с упражняването на творчески тип активност и с наличие на проблемно зрение. Той е правомерно отразен в целта, задачите и хипотезите на изследването. Заслужава да се отбележи амбицията на докторанта да проучи изразеността на благополучието като равнище и като съдържателно интерпретиране в настоящата културна среда.

Специално трябва да се подчертае, че подбора на извадката е прецизно реализиран. Докторантът извежда и стриктно следва определени критерии на подбор на лица упражняващи актьорска дейност и лица създатели на видео и графично съдържание в интернет. Видимо е, че формирането на подобни много специфични групи е изключително трудно, което се е отразило върху техния размер (всяка по 12 човека). Това поставя обаче въпроса за сигурността на получените в изследването резултати, когато то не е от експериментален тип, какъвто е случая.

Положителна е ориентацията на Делиян Манолов към прилагане на количествен и качествен подход на изследване на базата на създаване на въпросник за количествено отчитане на изразеността на психичното благополучие и отворени въпроси предполагащи отразяване на личното му възприемане.

Тази част, като цяло, би спечелила, ако представянето ѝ е по-изчистено т.е. ако всички понятия и обяснения извън основните променливи и връзките между тях са сведени до минимум. В този план заслужава да се отбележи, че повторението на едни и същи съображения и виждания, независимо от тяхната важност за изследването, във всички части на работата не допринася за качеството ѝ и е желателно да бъдат избягвани.

Резултати

Резултатите от изследването са представени и обсъдени в *Трета глава*. Изложението в тази част е добре структурирано. В рамките на седем параграфа последователно са представени резултатите от всички аспекти на дисертационното изследване. Положителна е амбицията на докторанта максимално детайлно и точно да опише резултатите за всяка изследвана група по отношение на отделните характеристики на психичното благополучие. В същото време могат да се предяват определени претенции към следваната логика на изложение в отделните подчасти. Не е правомерно представянето на резултатите във всеки параграф да бъде предхождано от предсавяне на хипотетичните очаквания и съображения за тях. Логиката на научното изследване ни налага излагането на резултатите да е последвано от подходяща интерпретация, което дава възможност в много по-голяма степен да се разбере тяхната същност и значимост.

Тази част би повишила своята стойност също с повече и по-добър илюстративен материал. Качествените резултати могат да бъдат таблично представени, което в значителна степен би подобрило възприемането им и сравнителният анализ между групите. Фигурите, представящи честотно разпределение в повечето случаи не са придружени от легенда, от номер и надпис.

Работата добива завършен вид с изведените в края на дисертацията *изводи* и *заключение*, които освен излагането на обобщаващо виждане за изследването и резултатите от него, очертават и възможната им практическата приложимост, както и перспектива за бъдещи изследвания в конкретната област. Подчертава се необходимостта от подпомагане на групите с творчески тип професии, отличаващи се с много ниско ниво на благополучие, особено при упражняването им от хора с увреждания, както и тяхното по-сериозно и системно изучаване.

Приноси на дисертационния труд

Изведен е модел на сравнително изследване на благополучието в прехода към зрелостта на ангажирани с различен тип творческа дейност млади хора (актьори, създатели на съдържание за интернет) и в зависимост от наличието/отсъствието на проблеми със зрението (незрящи, слабовиждащи, с нарушено зрение).

Установена е спецификата на изразеност на благополучието в прехода към зрелостта по отношение на равнище на изразеност и съдържателна интерпретация: 1) при лица, упражняващи творчески тип дейност - професионални актьори, студенти по актьорско майсторство, незрящи актьори, създатели на интернет съдържания и 2) при лица извън творческия тип насоченост - незрящи и зрящи.

Разкрити са съществени различия в изразеността на благополучието (равнище и съдържателна интерпретация) между професионални актьори, студенти по актьорско майсторство, незрящи актьори, създатели на интернет съдържания.

Апробиран е авторски въпросник за изучаване на благополучието в периода на преход към зрелостта (по Ед Дайнър – Скала за разцвет и Скала за благополучие).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Предложеният от ДИЛИЯН ИЛЧЕВ МАНОЛОВ дисертационен труд на тема: „ПСИХИЧНОТО БЛАГОПОЛУЧИЕ В ПРЕХОДА КЪМ ЗРЕЛОСТТА“ показва добра теоретична подготовка, видими познания в областта на методологията на психологичното изследване и подчертана сензитивност към значими от научна и социална гледна точка проблеми и ориентация към тяхното изучаване.

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за прилагането му. Посоченото по-горе ми дава основание с убеденост да гласувам за присъждането на Дилиян Илчев Манолов образователната и научна степен „Доктор“ по направление „Психология“.

25. 08. 2021 г.

Проф. д-р Румяна Божинова